

ЕКОТУРИЗМ

ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ВЗАЄМОЗБАГАЧЕННЯ РІЗНИХ КУЛЬТУР

У статті досліджено поняття «екологічний туризм» і показано, як саме «екотуризм» може виступати позитивноутворюючим фактором взаємозбагачення різних культур.

В статтє исследовано понятие «экологический туризм» и показано, как именно «екотуризм» может выступать позитивноутворюючим фактором взаимообогащения разных культур.

In the article investigational concept «ecological tourism» and it is rotined as exactly «ekotourism» can come forward the positive-creating factor of enrichment of different cultures.

Ключові слова: екотуризм, туризм зелений, туризм сільський, культура, матеріальна культура.

Вплив процесів глобалізації та інтернаціоналізації національних економік відчувається також і у національних культурах різних народів. Для збереження та взаємозбагачення культур різних народів використовують такий ефективний засіб, як «екотуризм».

На сучасному етапі вивченням розвитку екологічного туризму займаються вітчизняні вчені у галузі туризму, зокрема і екологічного: О.Бейдик, М.Біржаков, О.Дмитрук, С.Дмитрук, Ю.Зінько, Т.Лужанська, С.Махлинець, Л.Тєбляшкіна, М.Рутинський та ін. У наукових роботах цих авторів відзначається важливість вивчення одного з перспективних напрямів розвитку і діяльності туристичної сфери і економіки України загалом – екологічного туризму, його організації і управління, а також культурної цінності екотуризму, як для жителів певної природної зони так і для туристів.

Цілі статті: дослідити, як саме «екотуризм» може сприяти взаємозбагаченню різних культур.

Як показав аналіз, у західній науковій літературі нині значного поширення набув термін "екотуризм", який вперше з'явився у Південній Америці та Східній Африці у 70 роках ХХ століття як екологічно відповідальна подорож для вивчення природних зон і культури регіонів з метою пропаганди їх охорони та спрямування фінансових надходжень у місцеві громади.

Досліджуючи сутність категорії «екотуризм» (екологічний), варто зазначити, що він має широке тлумачення.

Туризм екологічний (екотуризм):

1. Організація подорожей з обмеженою кількістю учасників у природні зони з можливим відвідуванням місць, що представляють культурну цінність та з метою реалізації різних проектів охорони й раціонального використання природних ресурсів.

2. Відповідальна подорож у природні зони та області з метою збереження навколишнього середовища і підтримання добробуту місцевих жителів (визначення Міжнародної організації екотуризму) [5, с.318].

Основні компоненти екотуризму:

- ✓ «пізнання природи», тобто подорожі передбачають наявність елементів вивчення природи, отримання туристами нових знань та навичок;
- ✓ «збереження екосистеми» передбачає відповідну поведінку групи на маршруті та участь туристів, туроператорів у програмах й заходах щодо захисту навколишнього середовища;
- ✓ «поважання інтересів місцевих жителів» – дотримання місцевих законів та звичаїв, а також вклад туризму в соціально-економічний розвиток туристських центрів.

У наш час під екотуризмом розуміють вид активного відпочинку у межах неторканих природоохоронних територій, де поряд із науково-пізнавальними, культурно-виховними і спортивно-оздоровчими функціями акцентується увага на зв'язках між природним і соціальним середовищем, на наслідках антропогенного тиску; набуваються навички гармонійних стосунків природи і людини. Принциповим критерієм екотуризму є те, що він відбувається у природному середовищі, тобто це природно-орієнтований туризм. Сутність його полягає в акцентуванні уваги не тільки на виді рекреаційної діяльності, але й на характері впливу туризму на довкілля та ступені відповідальності як туристів, так і організаторів щодо збереження природного середовища [6, с.240].

Різні дослідники по-різному тлумачать категорію «екотуризм».

Термін «екотуризм» вперше використав Т.Міллер, який вважає, що «екотуризм – це життєздатний туризм, чутливий до навколишнього середовища, що включає вивчення природного і культурного навколишнього середовища і має на меті поліпшення стану в цьому середовищі» [1, с.8].

М.Б.Біржаков вважає, що екологічний туризм визначається як строго спеціалізований вид дозвілля з яскраво вираженими науково-пізнавальними цілями. Один з різновидів природного туризму, що об'єднує людей які подорожують з науково-пізнавальною метою [1, с.9].

В.П.Кекушев, В.П.Сергєєв, В.Б.Степаницький трактують категорію екотуризм так: туризм з екологічно значимим наповненням, специфічна форма діяльності людей, які у спілкуванні з природою вибудовують свої відносини з нею на основі взаємної вигоди, щоб людина отримала від такого спілкування певний фізичний, інтелектуальний та емоційний запас міцності і природа при цьому не постраждала [1, с.8].

Близьким та спорідненим за значенням до категорії «екотуризм» є категорія «туризм зелений». «Туризм зелений – діяльність, яка проходить в контакті з природою, проживанням у таборах чи сільській місцевості та пов'язана з сільськогосподарськими роботами, знайомством з життям сільських мешканців, пішохідними екскурсіями, вивченням флори і фауни, зайняттям річковим спортом та ін.» [5, с.319].

Слід зазначити, що має право на існування і тлумачення категорії «туризм

сільський». «Це – комплексна багатогранна діяльність, яка охоплює проведення вільного часу на природі, фермі чи приватному домогосподарстві, передбачає пішохідні екскурсії, катання на конях, спорт та оздоровлення, мисливство та рибальство, оглядові поїздки тощо» [5, с.323].

Аналізуючи зазначені вище категорії, можна виокремити споріднені між ними риси. Наприклад: відвідування місць, що представляють культурну цінність як для самих жителів певної природної зони, так і для туристів: вітчизняних чи зарубіжних.

«Культура – процес гуманістичного ставлення людей до природи та людини до людини, раціональної організації людської життєдіяльності, втілений у цивілізованих продуктах матеріального і духовного виробництва, соціальних та духовних цінностях» [2, с.158].

Науковці по-різному тлумачать категорію «культура». Німецький вчений С.Пуффендорф вбачав у культурі процес поліпшення природи; ефективний засіб удосконалення самої людини; різні види людської діяльності тощо. Сьогодні у науковій літературі функціонує поняття «матеріальна культура». На сучасному етапі розвитку людства воно охоплює раціональне ставлення людини до природи, техніку й технологію, житло та способи поселення, спосіб і продукти харчування, науку, технологічний спосіб виробництва, економічні відносини між людьми, силами природи [2, с.158].

Досліджуючи питання, як саме «екотуризм» може бути основою взаємозбагачення різних культур, варто зазначити наступне. Саме за допомогою туризму, в т.ч. «екотуризму» відбувається широке спілкування між народами різних країн, краще взаємопізнання один одного, взаєморозуміння, зміцнюється довіра між різними націями і народностями.

Розподілити культуру на матеріальну та духовну можна лише умовно. Цю умовність визначає той факт, що різні предмети чи інші продукти людської праці створюються творчою працею людей, поєднуючи взаємно матеріальні та духовні чинники. Зростання контактів між людьми різних народностей, націй, етнічних груп здійснює свій вплив на розвиток та взаємодію культур різних народів, взаємозбагачуючись та формуючи загальнолюдську культуру. Як і внутрішній туризм, так і міжнародний туризм є хорошою передумовою того, що культури різних народів взаємозбагачувались. Вплив глобалізаційних процесів на діяльність людей створює на них надмірні навантаження, посилює психологічну напругу, приводить до стресових станів тощо. Проживання людей, особливо у великих містах, створює у них відчуття потреби більшого контакту з природою, знайомств з новими людьми, з отриманням нових позитивних вражень тощо.

Така форма туризму як «екотуризм» є хорошим засобом розв'язання певних проблем людей: зменшити рівень психологічної напруги; підвищити рівень адаптованості та витривалості до перенесення стресових ситуацій; звільнити нервову систему від надмірних навантажень, покращити свій емоційний стан

тощо. Але, як свідчить історія, «що найбільш життєвою і багатого була культура того народу або регіону світу, які у своєму розвитку спирались не лише на власне культурне надбання, а й на спадщину і досягнення культур інших народів [3, с.128].

За допомогою туризму, внутрішнього та зарубіжного, і такої його форми як «екотуризм» з'явилася можливість ближче знайомитися з населенням країн, розвивати всесторонні зв'язки, а їхні культури дуже швидко взаємопроникають одна в одну. Посилення такого взаємного впливу та переплетення різних культур дає їм взаємні можливості черпати прийнятні саме для них цінності з культур інших народів. У цьому процесі вбачається щоразу більше: процес інтернаціоналізації різних культур. Це, в свою чергу, зовсім не означає загублення певним народом власної самоідентичності. Такий взаємний діалог між культурами різних народів лише збагачує їх, а «екотуризм» виступає у цьому процесі позитивноутворюючим фактором.

Отже, глобальні проблеми сучасного розвитку суспільства здійснюють невідворотній вплив на людей. Щоб самозберегтися, людство повинно шукати засоби для цього. І одним з таких засобів є туризм. Через туризм і його форму екотуризм можна взаємозбагатити культури різних народів, виробити спільні ціннісні орієнтації, мати можливість краще порозумітися та пізнати один одного, зміцнити взаємну довіру.

Список використаних джерел:

1. Дмитрук, О. Ю., Екотуризм [Текст] : Навчальний посібник / О.Ю. Дмитрук, С.В.Дмитрук – К.: Альтерпрес, 2009. – 358 с.: ISBN 96-542-39-1
2. Мочерний, С. В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.2.– К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 848 с. ISBN 966-580-074-4, ISBN 966-580-101-5 (Т.2)
3. Пазенок, В. С. Філософія туризму [Текст] : Навчальний посібник / В. С. Пазенок, В.К.Федорченко - К.: Кондор, 2004. - 268с. ISBN 966-7982-86-6
4. Рутинський, М. Й. Сільський туризм [Текст] : Навч. посіб. / М.Й. Рутинський, Ю.В. Зінько – Київ: Знання, 2006. – 271 с. ISBN 966-346-145-4
5. Смолій, В. А. Енциклопедичний словник-довідник з туризму [Текст] / В.А. Смолій, В.К. Федорченко, В.І. Цибух – К.: Видавничий дім «Слово», 2006. – 372с. ISBN 966-8407-55-5
6. Явкін, В. Г. Проблеми географії та менеджменту туризму [Текст] : Монографія / В.Г. Явкін, В.П. Руденко, О.Д. Король – Чернівці: Рута, 2006. – 260 с.